

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Illustrerad nyaste Söndagsmagasin.

(N:o 33.)

N:o 51.) Utkommer hvarje Söndag kl. 7 f. m. Göteborg d. 22 December 1850. Pris för år: 4 1/2, för halft år 2 1/2 Rdr. bko (IV årgången)

G. E. Lessing.

Född 1729. Död 1781.

I en köping i öfra Lausitz, Kamenz, der ännu ett sjukhus står, "helgadt åt LESSINGS minne," föddes Tyska litteraturens grundläggare, den skarpsinnigaste författare Tyskarne kunna berömma sig af.

Hans yttre lif, på samma sätt som alla mer i anden än världen existerande tänkares, erbjuder föga färger till en lockande målning, och kan blott tecknas i de konturer, de samtida inre utvecklingar gifva, genom hvilka han blef Tyska litteraturens skapare. Men härtill är först en blick nödig på det, som vid LESSINGS tid så kallades. Gottsched hade, utan anda och lif, fastställt pedantiska regler för korrektheten, dem man antog för smak; Bodmer sökte, utan egen skapande förmåga, att upplifva dem genom fremmande mönster. Alltsedan Luther, hade ingen skrivit en kraftig Tyska; en kritik i konst och vetenskap gafs det icke; likaså litet en theater, om man ej så vill kalla några opraktiska, stela efterbildningar af Fransyska och Engelska stycken. Antiken och konsten voro blott tillgängliga för de lärde, och filosofen tillsluter för sunda människoför-

ståndet. Då kom LESSING, höll tankens fackla mot *alla* dessa regimer, och i alla blef det ljus. Han gaf Tyskland ett språk, en kritik, en skådebana, en smak, en filosofi. Son af en orthodox, Luthersk prest, hade han med framgång slutat sina första humanistiska studier, hvartill jemväl kom undervisningen hos

en målare, när han besökte universitetet i Leipzig. Här syntes kroppsöfningar sysselsätta honom mer, än förståndets. Han föredrog en frisk, ungdomlig verksamhet framför stillasittandet i hörsalarne, slöt sig till driftiga unga män i mångfaldiga poetiska och vetenskapliga försök, samt gjorde bekantskap med

theaterdirectricen Neuber, för hvilken han skref lustspelet "den unge lärde." Om det var orätt, att för sitt umgänge med skådespelare förkättra den geniale ynglingen, som fann pedantismens damm vidrigt, så var det löjligt, att några år senare tro sig vara ett geni, såsom LESSING, när man förde en lustig lefnad. Det var detta han menade med det bekant vordna kraftuttrycket: "Den som kallar mig ett geni får en örfyll!" Att LESSING lefde icke blott muntert, bevisade redan hans dåvarande äldsta litterära arbeten, som vittnade om de mångfaldigaste och solidaste kunskaper. De hade sin grundlighet af skolan och sin friskhet af lifvet. Efter mångfaldig journalistisk och litterär verksamhet, som förskaffade honom den i hans lif betydande vordna bekantskapen med Mendelsohn, beslöt han, att i sällskap med en köpman i Leipzig, Winkler, anträda en stor resa, hvilken dock,

G. E. Lessing.

vid sjuåriga krigets utbrott, afstodnade i Holland och obehagligt slöts med en process angående de af Winkler utfästa vilkor. Nu lefde LESSING i Berlin, förbunden med Kleist, Weisse, Mendelsohn och Nikolai i stilla verksamhet, för skaldekonsten och litteraturen. Sorgspelet Virginia, det Tyskland sedermera lärde känna under namnet "Emilia Galotti," var en blomma af denna stillhet. Men icke länge fördrog LESSINGS lynne den lugna ensamheten. Hans mäktigt arbetande inre behöfde en motvigt utifrån; han kände det, sökte åter världslivets element, blef sekreterare hos general Tauenzien, och skref "Minna von Barnhelm," — det första Tyska skådespel, som, gripet ur det närvarandes lif, utöfvade på lifvet sjelf en allmän och stor verkan. Och liksom detta drama aldräförst länkade Tyskens blick från ringa, borgerliga förhållanden till friare, högre, så öppnade "Laokoon" för denna befriade blick konstens och det skönas hitintills obegripna värld. Detta styckes verkan var oberäknelig; det förblifver grundvalen till all ästhetisk kritik. Mellan så stora och allvarliga sysselsättningar lemnade honom icke hans gamla demon. Hazardspel, som uppfyllde hans lediga stunder, ädrogo honom ett bekant epigram af Kästner, och sagan att han velat ställa sig i spetsen för en resande skådespelar-trupp, fann desto mer tro, när han antog de Hamburgska theater-entreprenörernas kallelse och 1767 begaf sig till Hamburg. Här lärde han då praktiskt känna äfven denna lefnadssfer, och bittra erfarenhetsprof förde honom till nyktra resultat. Men för världen var följden af denna hans lefnadsepok oskattbar; ty äfven i denna lefnadssfer förhöll sig hans snille skapande, och härifrån utgick "dramaturgien", — detta oöverträffade mästerverk af insigt och framställning. När LESSING sade om Diderot: "att alltifrån Aristoteles, hade ingen mer filosofisk ande befattat sig med theatern, än han" — så träffar i sanning detta ord honom sjelf ännu mer, än Diderot, med hvilken han i öfrigt har en synnerlig förvandtskap. Hans obehagliga tillstånd i Hamburg, som hade sin rot i den sorgliga ofvertygelsen, att af den Tyska theatern icke kunna skapa det, som föresväfvade hans själ, ökades ännu mer af den ryktbara lärda tvisten med Klotz, som väl lyktades med den mest lysande triumf öfver motståndaren; men hvad betydde för en LESSING en dylik triumf? — Allt djupare förstämd, beslöt han en resa till konstens land, — när en kallelse af arsprinsen i Braunschweig bestämde honom att mottaga en bibliothekariesyssla i Wolfenbüttel. Här, i all-

varlig afslutenhet hängifven åt vetandets högsta ändamål, tillbragte han den sista, betydelsefullaste epoken af sin lefnad. Äfven hon delade sig, hvilket och blef symbolen för hela hans tillvaro, i skapelse och strid. Likasom fordom lärda, kritici, konstkännare, skådespelare och antiqvarier genom hans reformer på alla dessa fält varit honom fiendtlige, så hade han nu, då hans segerrika ande vände sig till mensklighetens högsta problem, den stora skaran af dem emot sig, som voro vané att betrakta denna region såsom sin oantastliga egendom. Men ur dessa sista, svåraste strider framgingo ock hans yppersta verk: "Nathan der Weise" och "die Erziehung des Menschengeschlechtes" — det renaste guldet af hans genom tusende pröfningar från allt slagg renade ande. "Lycklig den stad", — sade LESSING sjelf — "der Nathan först gifves!" och lyckligt — må vi tillägga, hans fosterland, som får kalla en sådan skapelse, i anda och form, sin! Men allt mer allvarsamt vände mot den ädle sanningsforskaren verklighetens förvirrade lif sin kalla, dunkla sida. Ty det verkliga sätter sin kärhet mot det ömtåliga sanna, — och får väl det senare på vår dunkla planet någonsin hoppas att förvandla sig till det förra? Uppfyllandet af en länge hyst trängtan att se Italien, var den sista, vänliga ljusstrålen i detta afskilda lif. Han gjorde resan med den herrlige prins Leopold af Braunschweig, — människovännen, hvars död förblifver LESSINGS heligaste minnesvärd. (LESSING var lärare hos prinsen som vid räddningen af ett människolif vågade sitt eget — och förlorade det.) I Wien fann LESSING hos den höghjertade Maria Theresia en, denna furstinna hedrande mottagning, och i Mannheim fick han ett tillbud, det han med den vises lugn afslog, för att sluta sina dagar, om icke i glädje, åtminstone i frid. Han slöt dem offer en längre sjuklighet, den 15 Febr. 1781.

Tyskland har icke haft hans like. Ensam stod han i en förvirrad, oklar tid, — ensam med sin klara blick, en tillbaka och framåt skådande siare. Alla vetandets och handlingens regioner pröfvade han på djupet, och i alla blef han skapare. LESSING danade Tysklands kritik, dess konsttheori, dess drama, dess filosofif (om tänkandet före Kant förljekar detta namn), och dess stil. Ingen Tysk skref såsom han; man må läsa de mörkaste ting, behandlade af hans penna, så läser man dem med fägnad, med nytta; de bära hans snilles stämpel; — under det så många Tysk författare har den sorgliga gålfvan, att behandla de angenämaste ämnen mörkt. B'oit

en dyster skola, hvars orakler snart mistat sitt ljud, kunde, ett ögonblick, förklena LESSINGS lager, — emedan den hade att frukta det ljus, som derifrån utgick. Så länge sanning och förnuft ännu hedras, skall LESSINGS namn jemväl åtnjuta samma heder, — och om någonsin detta namn blefve likgiltigt för hans fosterland — vore detta icke mer förtjent af världens aktning!

(Ny Plutarch.)

Foglarnas Byggnadskonst.

(Se planchen på sista sidan.)

Studerandet af djurens byggnadskonst är väl bland det intressantaste af naturvetenskapen, och i synnerhet bjuder foglarnas byggnadskonst oss att beundra de likaså rika som mångfaldiga produkter af deras hemlighetsfulla instinkt, hvilken väl för alltid skall blifva en oupplöslig gåta.

Ett näste, säger Franska Akademien, är ett slags vagga eller boning, som foglarne bygga, för att deri lägga sina ägg och uppfostra sina ungar. Akademien hade kunnat tillägga, att nästet är af en ytterst passande, elegant, regelmässig och solid byggnadsart, påbörjadt med omsorg, under intrycket af en blind nödvändighet och fortsatt med ihärdig ifver; ett arbete, som uppfyller iakttagaren med beundran öfver förmögenheter, som för evigt blifva honom oförklarliga.

Hvarje fogelart har för sitt näste en egen form, egna indelningar och en särskild vald plats. Roffoglarne bygga sina nästen på bergspetsar och höga torn; de bygga sina rymliga boningar af stora trästycken, hvar till redan naturen har försett dem med en energisk muskelkraft; deras med mycken möda och tidspillan uppbyggda nästen måste kunna hålla ut för många följande släkten; ty det händer sällan, att dessa foglar och dess familj öfvergifva den första asylen för moderlig ömhet. Också äro dessa nästen så starkt byggda, att de mycket sällan skadas af tidens eller väderlekens åverkan.

De flesta foglar åtnöja sig med att bygga sitt näste på en gren, en torfva eller en svigtande qvist. Den ene tager härtill halm, små stickor, mossor, dun, bomull, och tusen här och der funna småsaker, hvilka de med osäglig möda samla på ofta mycket aflägsna ställen och bringa tillsammans på den utvalda qvisten. Endast med fötterna och näbbet, deras enda verktyg, sammanfläta och binda de halmen, mossan och dessa små stickor, h'araf de bilda ett mäs'terverk.

Några arter hänga med skicklighet sina nästen vid böjlige grenar, som gifva efter för det ringaste luftdrag; andra samla blad och lera, bearbeta häraf med tillhjälp af sin saliv eller aflägsset hemtadt vatten ett slags kitt och bygga dermed ett litet, mycket starkt hus i en skorsten eller bergsremma, som skyddar det mot vind och fuktighet. Detta näste, utan till ett konstverk, är inantill ett mästestycke, med fullständiga väggar, indelta i rum, för att skilja fadren från ungarna. Fadren, då han sörjd för sin familjs förnödenheter, drager sig tillbaka till sitt rum, der han vistas ensam, och antingen vakar eller iakttagar, hvad utanför passerar, eller hvilat, när man icke mer behöfver honom.

Huru många resor och hvilken möda erfordras icke, för att fullborda ett sådant verk, hvilken märkvärdiga flit understöddes af det hos dem af naturen inplantade instinktmässiga talamod.

Åter andra bygga sina nästen på marken, mellan några torfvor, hvilka skydda dem mot vind och öfversvämning. De äro mindre konstrika, men ett tillräckligt lager af dun på böjlig halm gör dock deraf alltid en bekväm boningsplats. Slutligen gifves det några, hvilka, mindre omständliga och af naturen trögare, åtnöja sig med ett hål, som de göra i sanden; deruti lägga de sina ägg och öfverlemna till solens strålar att utkläcka dem; dock vända de troget tillbaka om natten för att skydda dem.

Bland alla är väl dock Stjertmesens näste ett af de märkvärdigaste. Denne fogel, icke större än Tumliten, begagnar för sin boning oändliga försiktighetsmått; den tillsluter sitt näste ofvan- och nedantill och lemnar blott en liten rund öppning, som tjenar den såsom dörr och fenster. Det är så förskansadt på alla sidor, att icke något kan tränga in i det inre; och för att till och med kölden icke skall hinna dit, så har Stjertmesen, för att kunna stänga ingången, en dörr, på sätt och vis som våra salongdörrar, egendomligt upfunnen för honom. Denna lilla port till hans borg är öfvertäckt med ett böjligt och genomskinligt förhänge af dunfjäder, så att han hvarken beröfvas dagsljuset eller är utsatt för regnet; han går ut och in genom porten, utan att på ringaste sätt skada den.

Dock är detta ännu icke allt; Stjertmesen är så liten, att han må frukta för allt, derför tager han, för att undandraga sin boning fiendens uppmärksamhet, sin tillflykt till list; han fäster sitt näste vid trädets stam och betäcker det sorgfälligt med qvistar och bladen af snyltväxter, som fänas på barken, för att gif-

va det utseende af att sjelf vara bark. Blott för att vilseleda fienden, maskerar Stjertmesen sitt konstverk och ställer sedan sin familj med lugn under beskyddet af ett litet oskyldigt bedrägeri.

En annan art af detta slagte drifver säkerhetsmätten ännu vidare. Då de bebo vattenrika nejder hafva de allt att frukta af krypkräk, och hänga då sina nästen vid svigtande grenar öfver vattnet. Nästets öppning bildar ett rör, genom hvilket till och med icke åspingen förmår intränga.

Åter en annan art af Mesar bifogar vid sina nästen ett slags bågare, hvaruti de gamla hvila efter hushållsbestyrets mödor. Dessa foglars näste, ett af de mindsta, ömtåligaste och svagaste, har vanligen en höjd af 8 och en bredd af 4 tum, och detta byggnadsverk, som man kan kalla ett utomordentligt stort, då man jämför det med byggmästarens litenhet, påbörjas midt i kalla vintern och kan först fullbordas om våren, vid den tid då honan lägger sina ägg. Detta sednare varar mycket länge; äggens antal öfverstiger ofta tjugo, och alla utkläckas, från det första till det sista.

(Forts.)

Passions - Skådespelet i byn Oberammergau i Oberbaiern.

(Forts fr. N:o 50)

Således har det allmänna intresset slagit sina rötter i till och med den lägsta hyddan. Huru många repetitioner och öfningar hafva icke varit af nöden, för att af simpla landtboar indstudera denna åtta timmars långa föreställning, som till hälften består af sånger! Fliten och talamodet dervid äro beundransvärda. Här och der hafva några röster velat förklara dessa stora ansträngningar som en följd af vinningslystnad, på grund af att en del af den stora intægten användes till ersättning för de försummade arbetsstunderna. Denna misstänka är orättvis. Om det också är sant, att på mången familj har utfallit ända till 40 å 50 fl., så hade denna också säkerligen lemnat en 10 personer till biträde vid utförandet. Tager man i öfvervägande, att redan de små barnen äro arbetsföra uti byns vanliga sysselsättning med träsnideriarbeten, så måste man anse en sådan ersättning för de otaliga stunder, som inöfningen af passionspelet tager i anspråk, för ganska ringa. Hufvudintægten af föreställningen, som redan har stigit till 20,000 fl., användes, efter afdrag för icke obetydliga utgifter, till nyttiga ändamål för samhället. Visserligen kommer åter detta hvarje enskild till godo, men det fordras redan en aktningvärd samhällskänsla dertill, att landtboar äro beredda, att man för man, bidra till det allmänna bästa. Det

förstås af sig sjelft, att det deremot också kan väntas, att församlingens föreståndare också alltid skola söka använda den gemensamt förvärfda summan till sådana förnödenheter, hvaraf samhället äro i största behof. I främsta rummet står naturligtvis den allmänna byindustrien. Alla inneväanarna äro nemligen träsnidare. Det är denna konstrika sysselsättning, som också synnerligast har medverkat till att gifva dem en utbildning för skådespelarekonsten, som en åkerbruk och boskapsskötsel idkande landförsamling aldrig skulle hinna. Men denna konstrika verksamhet fordrar, ju längre, desto mera, understöd och undervisning, i synnerhet i ritning. Och man torde väl också kunna vänta, att af den indtägt som nu tillmöteses, direktionen skall sörja för inrättandet af ett förbättrade skolväsen.

Således är det ett nöje att vandra igenom byn, hvarest förberedelsen till den märkvärdiga festen afbildar sig i hvartenda ansigte af den brokiga samling af landtliga gäster, som hvimla emellan hvarandra i alpländernes mest olikartade drägter; der, hvarest den brokiga theaterståten paraderar i alla hus, hvarest så månet kostymstycke ännu skyndsamt bäras fram och åter och ung och gammal rustar sig, för att i morgon försätta oss från Oberammergau till Jerusalem.

En fotstig, vid den mycket besökta Schwaben-värden, förer oss ut förbi byns yttersta hus till betesmarken, på hvilken passionsteatern är belägen. Den stora åskådareplatsen är omgifven med ett brädskrank, som gifver det hela utseende af en marknadsplats. Hvad man af dekorationen ser höja sig öfver brädskranket, är icke egnadt att borttaga detta intryck. Går man förbi theatern, ett stycke ut på betesmarken, och vänder sig om, så ligger landsbyn der utomordentlig behagligt i bergens sköte, men baksidan af theatern förmår ännu icke att frambringa något vördnadsbudande intryck.

Endast den mellersta delen af theatern är öfverbyggd, och innehåller en scen, sådan vi äro vanda att se den med ridå och rörliga dekorationer. I detta hus förvaras också samtliga theaterpersedlar under de nio åren tills nästa passionsspel.

Denna mellantheater ser man till höger och venster sluta sig till fristående dekorsställningar, hvars ändamål morgondagens föreställning först skall förklara. Här och der äro brädskrank vidhäftade, likasom svalnåsten, bestämda till påklädningsrum, requisitkamrar o. s. v. På betesmarken stå de bodar, hvarest man i morgon skall finna tillgång på medvurst och öl. Ty representationen varar i åtta timmar, och blott när vädret tycks medgifva det

afbrytes densamma genom en timmas paus. Det måste då finnas mat och dryck i närheten, så vida åskådare och skådespelare skola kunna hålla ut med ansträngningarna.

Och i denna ganska litet imponerande theaterbyggnad, hvilken alls icke har någon likhet med ett konstens tempel, skall alltså i morgon uppföras en helig pjäs, som motsvarar intrycket af den omgifvande naturen. Landligt naiv, så som man på denna betesplats kan förutsätta, men också så rik och stor som bergen, som omringa den. För folket höjer Frälsarens lidande till andakt, likasom korset höjer sig på Kofels skrofliga berg öfver dalen. Då uppförandet af passionsspelet sker på festdagar, så kallar det högtidliga klockljudet till arbetet för dagen. Den musikkår, som blifvit kallad till hjälp för orchestern (den enda främmande hjälp) gör en rundmarsch genom byn med klingande spel. Klockan 6 firas i kyrkan en högtidlig mässa och hela allmänheten helgar sig på förhand åt dagens förhållande.

Emellertid strömma åskådarna i vagn och till fots i stora skaror in i landsbyn och till theatern. Skott ur mörsare förkunna spelets nära början; alla ila fram, för att söka plats.

Rummet för åskådarna är, på trenne rader när i bakgrunden, helt och hållet obetäckt.

Kaiphas.

En ledamot af det höga Rådet.

Omkring sex tusen personer sitta på långa rader af bräder, som tjena till hänkar, utan ryggstöd, hela åtta timmarna i solsken, regn eller till och med i snöyra, hvilket i dessa dalar just icke är någon sällsynthet. I den regnigare början af sommarn detta år har det regnat oupphörligt under några föreställningar, så att skådespelarne, för att skydda sina kostymer, helt ogeneradt hafva agerat under röda paraplyer. Men i September var ett dylikt försigtighetsmått också af nöden mot ett häftigt snöfall, vid hvilket tillfälle det i synnerhet var påkostande för de blott i trikotklädda korsfästade. Massan af åskådarna äro då helt och hållet värnlösa, ty de bakom sittande kunne icke tåla några paraplyer framför sig, som betaga dem utsigten, ja till och med stora hattar tåler man icke tagas på under sådant oväder. Det hörer därför ofta till de betänkliga mödor att hålla ut vid en sådan passionsföreställning, och dock håller man alltid ut och ingen afskräcker från ett ytterligare besök.

Derjemte äro priserne icke låga, änskönt betydligt nedsatta. En plats på första bänken tätt vid orchestern betalas med 1 fl. 12 kr. och jämförelsevis mindre ju längre man sitter i bakgrunden, såsom 48, 24 och 15 kr. Logerna i bakgrunden erbjuda utom taket ganska ringa confort, platsen i den mellersta betales med 1 fl. 48 kr.; i de tvenne vid sidan med 1 fl. 36 kr. Hela inrättningen är helt och hållet landtlig, och hvar och en som icke fängslades af föreställningen, skulle finna ganska litet behag i vinstandet derstädes.

Theatern frapperar genom dess helt och hållet främmande beskaffenhet. Den första bilden åskådliggör densamma. Fri och öppen ligger den framför oss i den klara morgonbelysningen, omgifven af grönskande berg. Försceent tycks hafva en bredd af 80 fot, den är en terräng, på hvilken icke blott kören, utan också den dramatiska handlingen i passionshistorien afvexlande rör sig. Theatern i mellanfonden, det enda öfverbyggde rummet, är inrättad på samma sätt som en vanlig theater. Här framställas alla scenerna ur passionshistorien, hvartill också begagnas dekorationer till betecknandet af de olika orter ävensom genom ridåens nedfällande vid förberedelser. Då ridån är nedfädd framställer densamma en gata, de båda vid theaterns sidor befintliga husen äro Öfverprestens Caephas och den romerske domarens Pilatus, de två portarna ännu längre åt sidan, öppna för ögat ytterligare tvenne djupt ingående gator. Således erbjuder denna theater utom proscenium en femdubbel skådeplats: de två gatorna, mellanscenen och husens altaner, på hvilka vigtiga scener uppföras. Man ser vid första blicken, att denna theater härstammar från de gammalgrekiska, ävensom från de i medeltiden begagnade mystertheatern; men man inser också de fördelar, den måste hafva för

En ledamot af det höga Rådet.

Maria.

framställningen af historiska dramer. Förloppet af handlingen skall intyga detsamma.

Kören börjar spelet medelst en prolog, i hvilken den i tvenne tablåer visar och förklarar försoningen genom Frälsarens blod. Den första framställer det första människoparets fördrifvande ur paradiset, derjemte Abraham, beredd att offra Isak; den andra visar korsens tillbedjande.

Kören består af fjorton fantastiskt klädda personer, män, kvinnor och barn, hvilkas könsskillnad kostymen alls icke utmärker. De framträda hälften från vardera sidan ur kulisserna, sluta i midten af försceuen en rad, ordnade som orgelpipor, och sjunga, om än med utbildad röst, dock med beundransvärd säkerhet och harmoni.

Musiken är af enkel, flytande komposition, i denna vekliga, något triviala styl, som Peter Winter vid början af vårt århundrade upphöll i anseende; men den har icke desto mindre en behaglig, ofta rörande effekt.

Kören börjar med förkunnandet af den eviga nåden:

Kasta af helig förvåning dig ned,
Du af förbannelse nedtryckta slägte;

Sion af nåd dig återger fred!
Ej evigt han vredgas,
Han, den förfördelade; Hans mildhet du väckte.

Jag vill — rösten Jehovas —
Ej syndarens död. Jag vill
Förlåtelse gifva och lifvet dertill!
Försoningen kommer, Sonens blod skall försona!

Pris och tillbedjan vi sända
Evige Dig!

Så snart en af de levande bilderna vid ridåns upprullande framställes på mellantheatern, delar sig alltid körens rad i midten och, i det den skrider tillbaka, ställer den sig vid teaterns båda sidor, förklarande bilden medelst sång.

Så snart bilderna vid ridåns fällande åter försvinna (och de stå länge, alla dessa figurer i sina ställningar med jernfast uthållighet) framträder åter kören i en rad och fortfar i sin sång, hvilken dels består af körer, dels af recitativa och arier eller af koncerterande stycken och frambringar således under denna långa tid den möjligen största afvexling. Så snart uppgiften är löst och de dramatiska scenerne ur passionshistorien skola börja, delar sig kören åt båda sidor och försvinna bakom kulisserna. Prologen har slutats med dessa ord:

Försonarn följ nu på dess stig
Tills den hårda, törnbeströdda
Är passerad, och i helig strid
Han sitt lif för oss uppoffrat.

Med denna prolog har kören redan förkunnat dess andeliga betydelse och utbredt en fullkommen religiös stämning. Man känner sig midt i en religiös folkfest.

Nu börjar den egentliga dramen. Ridån går upp, mellantheatern är helt och hållet öppen, så att fonden bildas af den solbelysta bergtrakten. Barn, kvinnor, män, gubbar med palmqvistar i händerna, sjunga: "Hosiana! Lofvad vara den, som kommer i Herrans namn!" och tåga öfver mellantheatern fram för frälsaren, genom sidogatan och ut på försceuen, dithän Öfverstepresterna och de skriftlära begifva sig genom den andra gatan. Alltsammans bildar ett rörligt och brokigt lif.

En dekorationsförändring å mellanscenen är tillräcklig att försätta hela situationen, med den lärande och predikande frälsaren, till temlets förgård, der säljare och köpare köpslä. Man ser, huru Jesus hotar och fördrifver dem, och huru de resa sig emot honom, — huru prestarne taga krämarnes och Jesus folkets parti.

Alla dessa serdeles lifliga uppträden utföras med en beundransvärd raskhet, precision och energi. Man tror sig i verkligheten upplefva det passerade. Hvar och en enskild af de hundrade, som fylla scenen, är på det lifligaste deltagande. Man hör i de mångfaldiga talen och utropen i körgrupperna också

Maria Magdalena.

barnrösterna uttala alla ord tydligen och säkert. I denna likstämmiga framställning af alla folkscenerna i spelet gifver den amorgauerska enigheten sig på ett lysande sätt tillkänna.

Anordningarne äro enkla och naturliga, så som hela framställningen är det. Man tror sig se bilder ur den gammaltyska målarskolan få lif och tala. Christi uppträdande gör det värdigaste och skönaste intryck och hvarje farhåga för ett vanhelgande af dess heliga person måste således bortfalla. Dertill kommer, att framställaren i gestalt och ansigtsdrag är talande lik den föreställning man i allmänhet gör sig om frälsarens utseende. Klädseln af rödaktig lilafärg gjorde mot den mörkröda manteln en serdeles harmonisk verkan. Var än språket monotont och svagt, så gjorde det dock ett intryck af älsklig mildhet, och gång, hållning och rörelse uttalade den bästa bildliga framställning.

(Slut.)

Langelegen.

(Nationalberättelse af H. Hanson.)

Öfversättning från Norskan.

(Forts. fr. N:o 50).

Midt i Jævervatnet utskjuta tvenne uddar midtemot hvarandra, så att det från landsidan ser ut som om de gingo helt och hållet tillsammans, och då man ännu ser dem på något afstånd, skulle man tro, att sundet vore så smalt, att man kunde hoppa deröfver; änskönt afståndet likväl är större.

Mellan dessa uddar är det under vattnet en stenbro, som säkert en gång måste hafva varit högre än vattnet, men som förmodligen har sjunkit, i anseende till den lösa sumpiga bottnen. Inbyggarna kalla henne Juttulbru och sägen berättar, att Jutulerna eller fjällets beboare på båda sidorna byggt henne för att så mycket bekvämare kunna besöka hvarandra.

På norra ändan af Jævervatnet är en slätt, kallad Kobbersrud, der det stå åtskilliga fäboddar. Här gick jag in, för att glädjes vid betraktandet af detta arkadiska herdelif. Genast som jag steg in uti någon af fäbodarna, kom en vacker vänsäll flicka mig tillmötes med en mycket ren och hvit träskål fylld med söt mjölk med gräddan på och bød mig dricka. Omgifven af uthus för boskapen, består fäboden, af trenne afdelningar, hvaraf den ena är kök, den andra sofrum och den tredje mjölkbod. Allt här är renlighet och ordning, och alla träkärl äro skinande hvita. Flickorna hafva serskilda kläder då de ansa boskapen, nemligen en stor blaggarnsduk om hufvudet och en stor yttertröja, hvilka kallas Stulleplag och Stulletröie. När de taga dessa persedlar af och tvätta sig, förvandlas budejan i en hast till en infagande nymf.

Vi tågade vidare fram på Ödefjäll mellan vilda skogar och skrofliga belägenheter, till den gård, der Hillebors fader bodde. Så som öfverallt i fjällbygderna mottogs vi också här med vänlig gästfrihet. En ovanligt vacker flicka framsatte på bondens befallning mat och öl. Då hon gått ut, frågade jag om det var hans dotter, och då han svarade ja, sade jag:

”Du har lycka till vackra döttrar, men denna är dock icke så vacker som Hillebor.

”Detta är Hillebor,” svarade bonden, ”och jag har blott denna enda dottren.”

Lik den, som spetsar sin munn till en kyss och får en örfil, stod jag der. Jag nödgades berättas, att orsaken till mitt misstag vore den, att jag i Sillejord sett en främmande

flicka vid namn Hillebor, som några antogo för hans dotter. Sedan jag föregifvit, att jag endast reste för att bese nejden, så sade jag följande dagen till Osmund, att jag nu var ledsen vid att resa längre och önskade komma hem. Vi reste således tillbaka till Langelem, der jag uthvilade en dag bland dessa goda oskuldsfulla naturens barn, och som jag nästan skändes vid att komma till Fladdal, då jag fruktade, att Birgit Skeie skulle fråga om jag återfunnit Hillebor och drifva gäck med mig för min onyttiga resa, så skaffade Osmund mig befordran till Sundsbarmssanden, der hästar på hans föranstaltan väntade mig, och förde mig genom Kivledalen till prestgården. Genom dalen gick man öfver de skrofligaste och vildaste nejder längs med de fasligaste precipiser; men detta var just näring för min mörka sinnesstämning. Till och med det muntra umgänget i prestgården förmådde icke att bringa mig på andra tankar, så att ofta den goda beskedliga prestfran brydde mig för det jag lemnat mitt hjerta kvar i fjällbygden, utan att hon visste, huru sant hon talade.

Efter ett par dagars vistelse i prestgården reste jag till Skien; men heller icke i min systers trefliga hus kunde jag återfinna mitt förlorade lugn. Min plan att resa till Gulbrandsdalen hade helt och hållet försvunnit, och min fantasi upptogs endast af Tellemarken och den förtjusande godsindta Hillebor. Min hemliga lidelse började efter hand att lika mycket naga på min halsa, som på mitt humör, och som jag var oberoende, så beslutade jag tillbringa vintern i Christiania, i den förhoppning att hufvudstadens öjen skulle något litet förströ mig. Jag fann tillräcklig förströelse, och då jag var i mina bästa mannaår, hade efter allas omdöme ett fördelaktigt utseende, bläste ganska godt flöjt, hade flera sällskapstalanger och ägde en betydande förmögenhet, så kan man lätt inse, att jag utan svårighet fick tillträde i de mest glänsande damcirklar; men allting förekom mid så tomt, så otillfredsställande, att jag endast suckande längtade efter den dag, då jag åter skulle få se min älskade Hillebor.

Det lyckades mig emellertid i hufvudstaden finna en vän i den unge köpman Grönbäck från Christiansand, som nyss inträdt i handelskompani med sin fader, och som nu vistades i Christiania i handelsaffärer. Da jag för fem år sedan gjorde min första resa som skeppsförare, intog jag min laddning hos den gamle köpman Grönbäck. I hans hus visade man mig mycken uppmärksamhet, och hvarje dag åt jag der min middag under den tid skeppet intog sin laddning. Den gången var

Fredrik Grönbäck i sitt sextonde och hans syster Sophie i sitt trettonde år, och då jag alltid tyckt mycket om barn och alltid haft tur till att vinna deras kärlek, så blef jag också snart kär för dessa barn, och den, som varit oss kär som barn, upphöra vi icke så lätt att älska. Så snart därför Fredrik Grönbäck återsåg mig, höll han sig jemt till mig, och vi sammansmälte snart till en själ.

Han påminde mig ofta om de förlutna dagarna, och då jag frågade efter hans syster, sade han, att hon hade blifvit en vacker flicka och fått en god uppfostran, men hade derjemte bibehållit den barnliga oskuld och uppriktighet, som jag så mycket värderade, då hon ännu var barn.

Till våren skulle han resa hem, och nu föreslog han mig att följa med och tillbringa sommaren på hans faders sommarnöje, som efter hans syster fått namnet ”Sophienlyst,” der han mente jag nog skulle förgäta mina grillor och den vackra bondflickan, jag omtalade för honom.

Jag mottog så mycket heldre detta anbud, som jag likväl måste resa till denna kant af landet för att ordna åtskilligt i mitt förra hemvist, innan jag för beständigt lemnade det. Vi reste således tillsammans, och jag mottogs på det vänskapsfullaste af den gamle Grönbäck.

Jag fann i Sophie en ovanlig vacker flicka. De sköna mörkblå ögonen, de blonda lockarna, det milda, oskuldsfulla ansigtet, växten, gången och rösten — allt påminde mig om Hillebor, med hvilken det förekom mig, hon hade många drag gemensamma. Hon spelte och söng förtrollande, talade väl franska och var i det hela en fullkomligt utbildad dame; men med allt detta var hon en mycket huslig flicka, och derjemte så barsligt oskuldsfull och vänlig, att jag ofta var nära vid att glömma det hon blifvit vuxen, och kunde gått ogenerad bort och kysst henne likasom förrut den lilla Spohie.

Hon talade ofta med nöje om alla de behagliga uppträden vi haft tillsammans i hennes barndom, och påminde mig om mångt oskyldigt narri, som redan gått mig ur minnet. Den gamle var nästan hela dagen i staden, och Fredrik var der åtminstone hvarje förmiddag, så att jag dagligt tillbragte flere timmar hos Sofie, med hvilken jag oförmärkt blef så förtrogen, att jag åter började nämna henne vid sitt dopnamn. Det gick ingen timme förbi, att jag icke hos henne upptäckte ett eller annat drag af en ädel och god själ, drag, som äro så viktiga i iakttagarens ögon, änskönt de äro så svåra att analysera. Kort sagdt, Sophie blef mig för hvarje dag kärare, och det dröj-

de icke länge, innan jag med förfäran npp-täckte, att den häftigaste lidelse hade intagit mitt hjerta. Då jag såg Sophie, tänkte jag riktigt nog alltid på Hillebor; men till och med vid den jemförelse, jag anställde mellan begges företräden, förlorade alltid den sednare, och jag kunde icke annat än medgifva, att en flicka med Sophies uppfostran dock var i stånd att göra mig mycket lyckligare än en simpel bondflicka. Men på andra sidan ansåg jag trolöshet för ett så skändligt brott, att jag icke utan rysning kunde tänka på att göra mig dertill saker. Hillebors bref sade mig tillräckligt tydligt, att jag icke vore henne likgiltig. Jag hade ju gjort mig så mycket besvär för att vinna hennes hjerta; och nu skulle jag stöta det från mig, och derigenom kanske förkrossa detta ädla oskyldiga hjerta? Nej! Detta ansåg jag för den svartaste handling. Den frihet, Hillebor sjelf gifvit mig, föreföll mig blott som ett ännu starkare band, och jag skulle icke haft aktning för mig sjelf, om jag så hastigt kunnat öfvergifva ett föremål, som jag nyss så brännande tillbad. Från den stund jag träffade Hillebor i hyddan, och sedan jag läst hennes bref, kände jag för henne en långt högre och ädlare kärlek. Hennes ädla och goda hjerta, hennes höga och fasta själ hade heruti uttryckt sig så tydligt, att jag icke kunde annat än högakta henne, och huru omanligt och ovärdigt skulle det icke varit, att nu öfverlemna sig åt en annan lidelse. Jag beslutade därför att lemna en nejd, som var lika farlig för mitt sinneslugn och min moralitet, och under de dagar jag ännu var tvungen att vistas här, ville jag undgå hvarje samtal mellan fyra ögon med Sophie.

Så mycket det än kostade på mig, blef jag dock min föresats trogen. Från thebordet vandrade jag hvarje morgon ut i skogen, der jag fantiserande gick omkring till middagstiden. I tre dagar hade jag uthållit denna kamp. Den sjerde dagens förmiddag hade jag kastat mig utmattad på en gräsbänk i en liten lund; som kallades Sophienlund. Utan att hafva sett henne komma, satt Sophie vid min sida. Jag för förskräckt upp.

"Kära herr Tangvig!" sade hon, "hur är det med er i dessa dagar? Ni är ju helt och hållet förändrad! Har ni haft någon obehaglig underrättelse? Har ni något hemligt bekymmer? Jag har blifvit vand, att af er behandlas som syster och väninna, och jag hade smickrat mig med den tanken, att då något obehagligt mötte er, skulle jag blifva den första, för hvilken ni öppnade ert hjerta; men jag ser tyvärr! att jag har bedragit mig.

Säg mig dock kära Carl! (härvid tog hon

med vänlighet min hand) har jag gjort er något emot?"

"Ni Sophie!" ropade jag. "O! ni är en engel, som icke kan göra den sämsta menniska emot."

"Nå, nå! icke så häftig! — men när jag icke har gjort er något för när, hvarför flyr ni mig då?" —

"O Sophie! — Ja! jag vill säga det! — Jag vill öppna mitt hjerta för er. Jag flyr er, för det jag älskar er."

Utän att roja ringaste förlägenhet, svarade hon med sin vanliga barsliga oskuld: "Ja så! — flyr man den man älskar? — Det har jag aldrig hört."

"Ja, Sophie! — för mig är det pligt att fly er; ty jag kan icke se er, utan att mitt hjerta blir trolöst mot en god och ädel flicka, en oskyldig vänsäll naturens dotter, som jag tillsvurit obrottslig trohet och evig kärlek." Och nu omtalade jag för henne, utan förbehåll, hela händelsen med Hillebor, hvilken jag för henne skildrade så älskvärd som hon förtjente att skildras; änskönt jag tillstod, att jag kände alla hennes fullkomligheter fördunklade, då jag jemförde dem med Sophie Grönbäckes.

"Det är en romantisk handelse," sade hon, "men jag får rent ut säga er, att jag icke vore i stånd att akta er så högt som jag gör, om ni kunde svika denna goda och milda själ. Blif ni henne trogen! Känner ni än något för mig, så skall detta snart glömmas i hennes armar, som är eder ungdoms första kärlek. Det vore tillgjordhet att vilja säga det ni är mig likgiltig; men jag skulle aldrig kunna motaga den hand, som hade svikit en vänsäll oskyldig flicka. Vålan då, kära Carl! låtom oss fly hvarandra; ty behöfver jag väl dölja för er, att äfven jag har känslor, som uppmana till sjelfbekämpande."

"O Sophie! — hvad ni dock på en gång upplyfter och förkrosar mig! Men om nu Hillebor icke infinner sig till det utlovade mötet — och, ju mer jag tänker derpå, desto mindre kan jag antaga att det var hennes allvar; ty hon begärde ju alls icke att få veta, hvarest hon skulle finna mig, och huru skulle hon väl kunna veta, att jag är här?" —

Hade det varit allvar, så måtte hon ju äfven bestämdt stället, der hon ville möta mig. Nej! — hon har velat blifva af med mig! — Det kan icke vara annat! Och om hon bedrager mig, om hon uteblifver; ty jag vet icke på hvilket ställe i hela världen jag skulle finna henne — får jag då hoppas? . . ."

"Tyst! tala icke om något hopp. Ni kan vara förvissad, det hon nog skall veta att för-

skaffa sig underrättelse om eder vistelseort. Men i det hela, så snart ni önskar att hon skall mankera, så är ni redan trolös, och hvilken trohet kunde jag väl vänta mig af er, om ni vore i stånd att så snart förgäta er första kärlek? Nej, kära Carl! Vi höra icke se hvarandra mera; åtminstone icke innan ni känner er fullkomligt lycklig i eder Hillebors armar!"

Derpå sprang hon plötsligt bort ifrån mig, och då jag sedan kom in i huset fann jag henne icke.

Andra dagen visade hon sig heller icke, och man sade, att hon var illamående; men då jag om aftonen ville gå på mitt rum, trädde Fredrick framför mig med en allvarsam och högtidlig mine.

"Hör min bror!" sade han, "Du har icke uppfört dig i detta hus som en ärlig karl. Du har innästlat dig i min systers öppna oskyldiga hjerta, och uppoffrar henne för en bondflicka, som du alls icke känner. Du har krossat den arma flickans hjerta, och sannolikt blifver hon ett offer för sin olyckliga kärlek; men kan jag icke rädda en olycklig syster, så skall jag hämnas henne eller dö. I öfvermorgon om afton klockan sju möter du mig i lunden på ett par pistoler."

Jag föreställde honom huru ogrundade hans tillmälen vore, då jag aldrig talt med hans syster om kärlek, men tvärtom berättat henne min förbindelse med Hillebor, och att det skulle vara en dålig upprättelse han gäfvade sin syster, om han beröfvade henne en älskad broder och bragte hennes faders grå hår med bekymmer i grafven; men allt detta hjälpte till intet, ty han vidblef sitt påstående.

"Nej Fredrik!" sade jag slutligen. "Jag slåss icke med dig, ty jag är din familj allt för mycken erkänsla skyldig, att jag skulle göra densamma olycklig, och det blefve den, antingen du faller eller du måste flykta som dråpare."

Då började han skälla ned mig för en kungen, och sade mig så mycket närgående, att det lyckades honom till den grad uppreta mig, att jag i vrede antog utmaningen.

Jag hade en mycket orolig natt; men ändtligen fattade jag det beslut att möta, men utan pistol. Deremot ville jag stå, och skulle den rasande hafva hjerta att skjutta mig, så vore jag villig att dö.

(Forts.)

Stjertmesens näste.

Klippsvalans näste.

Värfvogelns näste.

Stjertmesens näste.

Stjertmesens näste.